

KANTON SARAJEVO

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

SPECIJALNE ŠKOLE

- **CENTAR ZASLUŠNU I GOVORNU REHABILITACIJU**

Predmet: Likovna kultura

Uz saglasnost ministarstva od 2015.g.izvodi se NPP sa usvojenim korekcijama i novih korekcija nema

- **CENTAR ZA SLIJEPU I SLABOVIDNU DJECU I OMLADINU**

Predmet: Likovna kultura

- **ZAVOD ZA SPECIJALNO OBRAZOVANJE I ODGOJ DJECE MJEDENICA**

Predmet: Likovni odgoj

Predmet: Likovno izražavanje I , II , III , nivo

- **CENTAR ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE I REHABILITACIJU
VLADIMIR NAZOR**

Predmet: Likovni odgoj

Predmet: Radionice za radno osposobljavanje djece i omladine

Radionice rade po postojećem NPP. Novih korekcija nema.

Sarajevo avgust 2016. godine

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/5), u skladu sa čl. 25 i 26. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31711, 15/13 i 1/16) i čl. 35. i 36. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/10 i 1/16), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjenu nastavnih programa za osnovnu i srednju školu iz predmeta **LIKOVNA KULTURA**

Članovi Komisije za osnovnu (odnosno srednju i specijalnu) školu:

- 1. dr. Emira Hajdar- Predsjednik**
(JU Četvrta gimnazija Ilidža i JU Gimnazija Obala)
- 2. Selma Kapić Kantardić-Jurkić – Član**
(JU Škola za srednje stručno obrazovanje i radno osposobljavanje)
- 3. mr. Dajana Ajanović Selesković – Član**
(JU Osnovna škola „Hrasno“)
- 4. Zekerijah Nalić – Član**
(JU Osnovna škola „Hamdija Kreševljaković“)
- 5. Brankica Fetahagić – Član**
(JU Zavod za specijalno obrazovanje i odgoj djece „Mjedenica“)
- 6. dr. Irfan Handukić – Član**
(Akademija Likovnih Umjetnosti Sarajevo)

	SADRŽAJ	Str.
1. Uvod	3	
2. Ciljevi nastave likovnog odgoja		4
3. Djeca sa lakom mentalnom retardacijom i kombinovanim smetnjama	4	
4. I Trijada	5	
5. Programski sadržaji i zadaci		5
6. I razred	6	
7. II razred	7	
8. III razred	8	
9. II Trtjada		10
10. Programski sadržaji i zadaci		10
11. IV razred		11
12. V razred	12	
13. VI razred	12	
14. III Trijada	13	
15. Programski sadržaji i zadaci	13	
16. VII razred	14	
17. VIII razred	14	
18. IX razred	15	
19. Djeca i omladina sa umjerenom i težom retardacijom		16

ZAVOD ZA SPECIJALNO OBRAZOVANJE I ODGOJ

DJECE MJEDENICA

I

CENTAR ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE I REHABILITACIJU

VLADIMIR NAZOR

UVOD

Dječiji razvoj zavisi kako o potencijalu djeteta tako i o odgoju i djelovanju sredine.

Gledano sa stanovišta psihologije imamo četiri vrste razvoja: tjelesni, kognitivni, emocionalni i socijalni. Kroz šest faza razvoja i pet prelaznih faza kroz koje prolazimo, ovaj razvoj teče u smjeru zrele osobe, konkretne individualnosti, koja može preuzeti određeni stupanj odgovornosti.

Kod djece s teškoćama u razvoju, tjelesni, kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj ne prate se međusobno. Dok se npr. tjelesni razvoj potpuno normalno odvija, dijete može imati poteškoće u govoru, koje mu onemogućavaju da formira svoj pojmovni svijet, a posljedica je siromašan crtež. Dok neki razvoji teku normalno, drugi zaostaju pa čak i potpuno izostaju.

Izostanak samostalne igre prateća je pojava razvojnih poremećaja a utiče na razvoj kreativnosti, dok izostanak grupne igre vidno utiče na socijalni razvoj.

Kreativnost je najrazvijenija do devet i po godina nakon čega dijete ulazi u optičko-intelektualni razvoj. Uskraćeno kreativnošću ono je vrlo kruto u svojim sposobnostima opažanja okoline.

...

S obzirom na povećanje broja djece sa višestrukim poremećajima, kao i djece sa autističnim spektrom, s druge strane uključivanje u inkluzivnu nastavu, učenika sa intelektualnim teškoćama, neophodno je postavljanje novih kriterija za izradu NPP.

**NASTAVNI PLAN ZA DEVETOGODIŠNJU OSNOVNU
ŠKOLU ZA DJECU SA
SMANJENIM INTELEKTUALNIM SPOSOBNOSTIMA**

**DJECA SA LAKOM MENTALNOM RETARDACIJOM I
KOMBINOVANIM SMETNJAMA
NAPREDNI NIVO**

LIKOVNI ODGOJ

(2 časa sedmično, 70 časova godišnje)

CILJEVI NASTAVE LIKOVNOG ODGOJA

- Materijalni (fond znanja) ciljevi su znanja i umijeća iz područja tehnika likovnog izražavanja i teorije oblikovanja
- Odgojni ciljevi se odnose na razvoj cjelokupne osobe, njezinih sposobnosti (zapažanje, poređenje, vizuelno i verbalno pamćenje, razvoj mašte, kombiniranje, mišljenje i kreativno mišljenje, emocije, ustrajnost, samostalnost, dosljednost, tehnička spretnost, kritičnost, tolerantnost, socijalna komunikacija kao i uvažavanje ostvarenih vrijednosti drugih, humanistička dimenzija svakodnevnog života i očuvanje ljudske sredine za sve ljude i za sljedeće naraštaje.
- Terapeutske ciljevi čine novu dimenziju u kojoj je nastavniku omogućeno da u procesu Artterapije upozna dijete i pozitivno utiče na njegov razvoj. Ovakva aktivnost označava se i kao dijagnostička i terapeutska uloga likovnog odgoja.

I TRIJADA

(I, II, III razred)

Likovni odgoj predaje nastavnik razredne nastave-defektolog oligofrenolog.
Nastava se realizuje u dva odvojena nastavna sata, jer je djetetova pažnja još uvijek kratka i mi ne želimo da ono „ugnjavi“ crtež nego da njeguje brz i svjež crtež

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Rad po sjećanju
- Rad po prirodi (posmatranje kao poticaj)
- Zamišljanje(vođena mašta)
- Rad po tekstu

ZADACI

- Da korekciono djeluje na psiho-fizičke nedostatke učenika;
- Da koriguje i razvija opću motoriku i manuelnu spretnost i da odgaja i obogaćuje emocionalno-voljni život učenika;
- Razvijanje sposobnosti za opažanje, tumačenje, pamćenje i predstavljanje: oblika, pojava i prostora;
- Da kod učenika njeguje njihovo interesovanje za kulturnu baštinu;
- Da kod učenika njeguje i postepeno razvija prirodne sklonosti za likovni jezik i postepeno ga obogaćuje;
- Da razvija vizuelno i taktilno opažanje;
- Da se djeci omogući da upoznaju likovni pribor i materijale, te da se njima pravilno služe;
- Razvijati pokretljivost ruke, šake i prstiju;
- Da se u procesu lik.stvaralaštva i dalje učvršćuju kulturne, higijenske i radne navike.

I RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **PRIBOR I MATERIJALI**
- **OPAŽANJE RAZLIKA U VIDNOM POLJU – PROSTORU**
- **OBLICI I NJIHOVI KVALITETI**
- **POVRŠINA**
- **TAKTILNOST**
- **RAZLIKOVANJE POJEDINIH CJELINA**
- **LINIJA**
- **BOJA**
- **PRIBOR I MATERIJALI** Igra i manipulacija sa različitim materijalima: pravljenje, trganje i lijepljenje, komponovanje, oblikovanje figura.
- **OPAŽANJE RAZLIKA U VIDNOM POLJU – PROSTORU** lijevo, desno, gore, dole, ispred, iza, uspravno, položeno, koso, ispod, iznad, zatvoreno ,otvoreno, puno, prazno, opažanje u učionici i bližoj okolini.
- **OBLICI I NJIHOVI KVALITETI** Opažanje oblika i njihovih karakteristika (cijelo – dio , veliko – malo, oblo – rogljasto,svijetlo – tamno, meko – tvrdo, hrapavo – glatko.
- **POVRŠINA** Opažanje raznih vrsta površina i uočavanje razlika među njima.
- **TAKTILNOST** Karakteristike raznih predmeta i funkcije raznih oblika, opažanje (igrom i vježbom) karakteristika predmeta dodirom i prepoznavanjem funkcije raznih oblika i materijala.
- **RAZLIKOVANJE POJEDINIH SREDINA** naselje:grad, sredine u naseljima: stan, kuća; priroda kao sredina: livada, vrt, park; boje godišnjih doba.
- **LINIJA** Uočavanje i prikazivanje modela raznih vrsta linija u vidnom polju. Vježbe klasificiranja modela linija prema vrstama, uočavanje linije kao traga njihovih modela (štap, konopac, konac) Uočavanje razlika među tragovima (linijama) po obliku dužini i debljini. Vježbe preoblikovanja modela linije (prava i kriva, otvorena i zatvorena..) Vježbe šaranja i spontanog uobličavanja linijom.
- **BOJA** Uočavanje i imenovanje osnovnih boja u vidnom polju. Igre i vježbe pronalaženja i sortiranja predmeta iste boje. Vježbe slobodnog komponovanja linija i mrlja različitih boja.

SREDSTVA – glina, tijesto, sapunica, grafitna olovka B tvrdoće, krede u boji, flomaster, tempera, pastel, akvarel kolaž, jednobojni plastelin, glinamol, karton, sitna kartonska ambalaža, papir, tkanina, razni prirodni i vještački materijali i predmeti.

II RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **PRIBOR I MATERIJALI**
- **OBLIK**
- **POVRŠINA**
- **SVIJETLO – TAMNO**
- **LINIJA**
- **BOJA**
- **PRIRODA KAO FAKTOR U NASTAJANJU UPOTREBNIH PREDMETA**
- **PROSTORNO ORJENTACISKA SOIJALIZACIJA U SCENSKOM AMBIJENTU**
- PRIBOR I MATERIJALI Igre i manipulacija s različitim materijalima: premazivanje bojom, raspoređivanje i pravljenje predmeta – gomilanje, spajanje materijala, trganje i lijepljenje, konponovanje, oblikovanje figura.
- OBLIK Opažanje oblika i njihovih karakteristika (cijela – dio cijelog; veliko – malo; visoko – nisko; usko – široko; oblo – rogljasto; meko – tvrdo; hrapavo – glatko. Vježbe u cilju razlikovanja opipnog opažanja i uočavanja vizuelne sličnosti između raznorodnih predmeta. Igre traženja, upoređivanje i svrstavanje oblika. Građenje gotovim oblicima. Vježbe plastičnog izražavanja i oblikovanja (karton, papir, tkanina, glina,plastelin), Izražavanje linijom i bojom po doživljaju.
- POVRŠINA kao element oblika.Opažanje površina i uočavanje razlika među njima (kružnica, trokut, kvadrat, pravilan i nepravilan oblik. Igre kombiniranja različitih površina u jednu cjelinu. Vježbe izrezivanja lijepljenja i sastavljanja određenih predmeta prema šablonima već pripremljenim na kartonu ili papiru.
- SVIJETLO – TAMNO Uočavanje oblika u vidnom polju – odnos svijetlo – tamno. Igre svjetlosnim izvorima u grupnom radu (određivanje svijetlih i tamnih površina, određivanje strana sa koje svjetlost dolazi) Vježbe komponiranja svijetlih i tamnih površina dobijenih rezanjem ili kidanjem papira.
- LINIJA Opažanje linije na oblicima i površinama u vidnom polju i uočavanje njenih osobina – uočavanje razlike među linijama po obliku, debljini, dužini, položaju, osvijetljenosti i sl.Vježbe crtanja različitih linija i njihovog slobodnog komponiranja na papiru. Upotreba različitih likovnih sredstava u crtanju linijom i uočavanje razlika u tragu koje ona ostavlja (grafitna olovka, tuš, flomaster, ugljen)
- BOJA Uočavanje i imenovanje boja na oblicima u vidnom polju:uočavanje osnovnih boja i njihovih različitih tonova u vidnom polju. Vježbe slobodnog komponiranja mrlja i linija različitih boja i

tonova. Vježbe slikanja različitim bojama (pastel tempera akvarel) – širokim potezima, debelim namazima, razlivanjem boja.

- **PRIRODA KAO FAKTOR U NASTAJANJU UPOTREBNIH PREDMETA** Uočavanje materijala od koga su napravljeni predmeti u vidnom polju i konstatovanje njihovog porijekla (kamen, koža, guma, drvo, kanap cigla, vata, metal, sintetika, tkanina, papir, školjka, materijali prirodnog i vještačkog porijekla), njihovih karakteristika u pogledu tvrdoće, porijekla, elastičnosti, mirisa. Uvođenje učenika u načine spajanja različitih materijala ili predmeta u nove cjeline. Građenje oblika prirodnim materijalom (žir, kesten, šišarke) Vježbe likovnog predstavljanja upotrebni predmeta linijom, bojom i oblikom.
- **PROSTORNO ORJENTACISKA SOIJALIZACIJA U SCENSKOM AMBIJENTU** Posjeta školskim priredbama u cilju posmatranja i uočavanja prostornih odnosa i scenskih slika

SREDSTVA: Glina, tijesto, sapunica, grafitna olovka B tvrdoće, krede u boji, flomasteri, olovke u boji, pastel, vodene boje, kolaž, glinamol, jednobojni plastelin, papir, karton, svijeća i razni prirodni i vještački oblici.

III RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **PRIBOR I MATERIJALI**
- **LINIJA**
- **BOJA I PROSTOR**
- **KONTRAST KAO POVOD ZA OPAŽANJE OBLIKA**
- **RAZNE VRSTE ZNAKOVA I SIMBOLA**
- **SVIJETLO – TAMNO**
- **PROSTORNO ORJENTACISKA SOIJALIZACIJA U SCENSKOM AMBIJENTU**

- **PRIBOR I MATERIJALI** Igre različitim materijalima i podsticanje mašte.

- **LINIJA** Vježbe šaranja i spontanog uobličavanja linijom. Uočavanje linije kao traga kretanja tijela. Vježbe prepoznavanja i crtanja različitih linija. Uočavanje linije kao granice, odnosno ivice trodimenzionalnog oblika. Vježbe crtanja linijom jednostavnijih trodimenzionalnih oblika po prethodnom posmatranju. Crtanje različitim sredstvima i uočavanje razlika u kvalitetu.

- BOJA I PROSTOR Posmatranje i uočavanje kontrasta u boji na predmetima u neposrednoj okolini.
- KONTRAST KAO POVOD ZA OPAŽANJE OBLIKA. Uočavanje kontrasta među predmetima u neposrednoj okolini iz različitih aspekata: vrste materijala (prirodni i vještački); karakteristike oblika kao suprotnosti (obrađen, neobrađen, hrapav, gladak, providan, veliki, mali, prav, kriv, višebojan, jednobojan).
- RAZNE VRSTE ZNAKOVA I SIMBOLA Uvođenje učenika u svijet znakova i simbola
- SVIJETLO – TAMNO Uočavanje kontrasta koji se javlja na predmetima poduticajem svjetla. Likovno predstavljanje svijetlo – tamnog kontrasta na oblicima različitim likovno tehničkim sredstvima. Vježbe predstavljanja silueta na tamnoj podlozi i tamnih silueta na svijetloj pozadini.
- PROSTORNO ORJENTACISKA SOCIJALIZACIJA U SCENSKOM AMBIJENTU Posjeta priredbama i svečanostima u cilju uočavanja figura i kretanja. Ilustracija bajke.

SREDSTVA: Glina, tijesto, sapunica, grafitna olovka (meka-B), krede u boji, flomasteri, ugljen, tuš, tempera, pastel, akvarel, kolaž, glinamol, jednobojni plastelin, sapun, papir, karton, rol-papir, drvo, razne ambalaže, svijeće, sijalice, reflektor, razni prirodni i vještački oblici.

OČEKIVANI REZULTATI

- Opažanje i razlikovanje oblika u bližoj okolini
- Uočavanje karakteristika zadanih predmeta
- Opažanje vrsta linija, uočavanje i imenovanje osnovnih boja
- Razlikovanje prirodnih i vještačkih materijala
- Uočavanje osnovnih kontrasta među predmetima
- Ovladavanje osnovnim tehnikama i kako se služiti priborom

II TRIJADA

(IV, V, VI razred)

U četvrti razred ulaze zajedno nastavnik razredne nastave i nastavnik predmetne nastave – profesor likovnog odgoja (diplomirani student ALU sa položenom pedagoškom grupom predmeta). U peti i šesti razred ulazi nastavnik predmetne nastave.

Nastava se i dalje realizuje u dva odvojena nastavna sata jer je djetetova pažnja još uvijek kratka.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Rad po sjećanju
- Rad po prirodi (posmatranje kao poticaj)
- Zamišljanje
- Rad po tekstu

ZADACI

- Da njeguje i razvija slobodni dječiji i likovni izbor;
- Da se dalje obogaćuju i proširuju prostorne predstave djece novim opažanjima i saznanjima o prostornim odnosima, živih bića i predmeta;
- Da se probuđuje likovno – estetska radoznalost, razvija likovni ukus i kriteriji i podstakne elementarna inicijativnost, individualnost za likovno estetsko uređenje životnog prostora;
- Da omogući koordinaciju likovnog rada sa zvukom, pokretom, literarnim izrazom i scenskim lutkarstvom;
- Dalje upoznavati djecu sa sredstvima i tehnikama likovnog izražavanja dostupnim njihovom uzrastu.
- Njegovanje i razvijanje slobodnog dječijeg likovnog izraza i likovnog stvaralaštva
- Pobuđivanje i otkrivanje likovne i estetske osjetljivosti, interesa, sklonosti i sposobnosti za likovno – estetsko izražavanje i oblikovanje u pojedinim temama i materijalima

IV RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **PRIBOR I MATERIJALI**
 - **LINIJA I KONTURA**
 - **BOJA**
 - **MASA, VOLUMEN, POVRŠINA I PROSTOR**
 - **KOMPOZICIJA KAO CJELINA**
 - **PIKTOGRAMI**
 - **SCENOGRAFIJA**
-
- **PRIBOR I MATERIJALI** Igre različitim materijalima i podsticanje mašte u skladu sa zahtjevima svake tematske cjeline;
 - **LINIJA I KONTURA** Uočavanje konturnih linija koje određuju prostor. Obrada površina paralelnim linijama u cilju naglašavanja odnosa svijetlo – tamno. Vježbe obogaćivanja linearnog crteža u cilju naglašavanja teksture (crtice, tačkice). Linija kao sredstvo likovnog izraza u narodnoj umjetnosti – ornament, serdžade, ćilimi;
 - **BOJA** Uočavanje složenih boja i miješanje u cilju dobijanja istih. Uočavanje najtamnijih i najsvjetlijih tonova;
 - **MASA, VOLUMEN, POVRŠINA I PROSTOR** Vježbe oblikovanja istovrsnih oblika na ravni i u prostoru. Masa kao količina materije – materijal za oblikovanje, oduzimanje i dodavanje materijala. Volumen u tri dimenzije – puna plastika;
 - **KOMPOZICIJA KAO CJELINA** Smjerovi (vertikalni, horizontalni, dijagonalni) u kompozicije. Posmatranje likovnih djela u cilju uočavanja dominantnog smjera;
 - **PIKTOGRAMI – SLIKOVNO PISMO** Likovno izražavanje misli i pojmova slikom.
 - **SCENOGRAFIJA** Svjetlost, crtež, slika kao dio scenografije. Igre i vježbe svjetlosnim izvorom. Postavka bajke – grupni rad.

SREDSTVA: Glina, tijesto, sapunica, grafitna olovka (meka-B), krede u boji, flomasteri, ugljen, tuš, tempera, pastel, akvarel, kolaž, glinamol, jednobojni plastelin, sapun, mekani lim, žica, tkanina, razne ambalaže, razni prirodni i vještački oblici.

V RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **SLOBODNO RITMIČKO KOMPONOVANJE**
- **LINIJA KAO POJAVA U PRIRODI**
- **OBLIK – OSNOVNA SVOJSTVA**
- **VIZUELNO SPORAZUMIJEVANJE**
- **ORNAMENTI**
- **LINIJA PO TOKU**
- **OBLIK – PUNA PLASTIKA**

- SLOBODNO RITMIČKO KOMPONOVANJE Vježbe komponovanja sa dominantnim horizontalnim, vertikalnim i dijagonalnim smjerovima;
- LINIJA KAO POJAVA U PRIRODI Linijom možemo oblikovati na plohi i u prostoru – plošni i prostorni crtež;
- OBLIK Vježbe uočavanja i likovnog predstavljanja prostornih odnosa;
- VIZUELNO SPORAZUMIJEVANJE Uvođenje u načine vizuelnog sporazumijevanja;
- ORNAMENTI Vježbe na osnovu geometrijskih oblika;
- LINIJA PO TOKU Kretanje ravne i krivulje svih vrsta i tokova
- OBLIK PUNA PLASTIKA Oblikovanje tijela u prostoru – kip ili statua i mobil

VI RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **BOJA SVIJET MAŠTE ULIKOVNIM DJELIMA**
- **OSNOVNA SVOJSTVA POVRŠINA – TEKSTURA**
- **SVJETLINA (VALER)**
- **BOJA – OSNOVNE I IZVEDENE BOJE**
- **VIZUELNO SPORAZUMIJEVANJE**
- **KONTRAST KAO POVOD ZA OPAŽANJE OBLIKA**

- BOJA SVIJET MAŠTE U LIKOVNIM DJELIMA Rad na spontanom ritmu bojnih mrlja, linija i svjetlosti. Rad na literarnom tekstu;
- OSNOVNA SVOJSTVA POVRŠINA – TEKSTURA Vježbe i kreativni rad na primjeni teksture kao likovnog elementa;
- SVJETLINA (VALER) Likovno predstavljanje svjetlo – tamnog kontrasta na oblicima u različitim tehnikama. Vježbe i kreativni rad primjenom valera boja i valera svjetla;
- BOJA – OSNOVNE I IZVEDENE BOJE Vježba i kreativni rad na bojama I i II reda. Rad sa komplementarnim parovima boja, kontrast kvalitete – čistoća, jarkost i zasićenost boje;

- VIZUELNO SPORAZUMIJEVANJE Podsticanje stvaralačkog mišljenja i ponašanja
- KONTRAST KAO POVOD ZA OPAŽANJE OBLIKA Komplementarni i kontrast kvaliteta

OČEKIVANI REZULTATI

- Uočavanje konturnih i teksturnih linija
- Uočavanje i imenovanje osnovnih i izvedenih boja
- Poznavanje i razlikovanje smjerova
- Uočavanje oblika u prostoru i razlikovanje statue od mobila
- Poznaju određene tehnike i znaju se služiti pripadajućim priborom za rad
- Uočavanje kontrasta i pravilna primjena na likovnom radu

III TRIJADA

(VII, VIII, IX razred)

Likovni odgoj predaje nastavnik predmetne nastave (diplomirani student ALU sa položenom pedagoškom grupom predmeta).

Nastava se realizuje blok satom.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Rad po sjećanju
- Rad po prirodi
- Zamišljanje
- Rad po tekstu

ZADACI

- Razvijanje sposobnosti percepcije doživljavanja, pamćenja, mišljenja, maštanja;
- Da učenike sistematično i postepeno uvodi u elementarno poznavanje i razumijevanje umjetnosti, elemenata i načela LIKOVNOG JEZIKA, LIKOVNE PISMENOSTI I LIKOVNOG STVARALAŠTVA;
- Razvijanje sposobnosti učenika da shvate prostor i komponiranje vodeći računa o njihovim psihofizičkim sposobnostima;
- Stvaranje i razvijanje kulturne navike i potrebe kod učenika da posjećuju izložbe, muzeje, galerije i druge kulturno umjetničke smotre i manifestacije;
- Da razvija interes i ljubav za umjetnost ilikovno stvaralaštvo.

VII RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **RITAM OBJEDINJAVANJA IGRE I ZVUKA**
- **KOMPOZICIJA**
- **PROPORCIJE**
- **RAVNOTEŽA**
- **RECIKLAŽA**
- RITAM OBJEDINJAVANJA IGRE I ZVUKA Ritam se javlja na mnogo različitih načina u vremenu i prostoru kao ponavljanje istih ili sličnih pojava ili elemenata
- KOMPOZICIJA Vježbe komponovanja s ponavljanjem u jednom pravcu (horizontalna, okomita, dijagonalna, kružna). Komponovanje po identičnosti, slobodna kompozicija
- PROPORCIJE Direktna i obrnuta proporcionalnost
- RAVNOTEŽA Uravnotežen odnos lijeve i desne strane u sve tri varijante (simetrična, asimetrična i optička)
- RECIKLAŽA Korištenje svih dostupnih prirodnih materijala, iskorištene ambalaže i prerađenog iskorištenog papira u modelovanju i građenju novih oblika

VIII RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **ARABESKA**
- **VIZUELNA MOTORIKA**
- **KONTRAST**
- **RAZVOJ CRTEŽA U RELJEFU**
- **SLOBODNO KOMPONOVANJE**
- **UTICAJ MUZIKE NA VIZUELNO-KREATIVNO MIŠLJENJE I DJELOVANJE**
- **DIZAJN**
- **RECIKLAŽA**

- ARABESKA Islamski stilizovani ornament;
- VIZUELNA MOTORIKA Vježba i kreativni rad na likovnom rješenju amblema, simbola i znaka;
- KONTRAST Komponovanje putem kontrasta (crno – bijelo, pozitiv – negativ, veliko – malo, visoko – nisko, kratko – dugo, itd);
- RAZVOJ CRTEŽA U RELJEFU Usvojeno znanje o linijskom crtežu primijenjeno na glinenim pločama i tenzija ka prodiranju forme u prostor
- SLOBODNO KOMPONOVANJE Rad sa elementima studije plastičnih problema. Vježbe na kreativnom rješenju simbola – znakova;

- **UTICAJ MUZIKE NA VIZUELNO – KREATIVNO MIŠLJENJE I DJELOVANJE** Likovni izraz kao rezultat kontinuiranog rada uz pratnju muzike
- **DIZAJN** Rad na kreiranju predmeta za svakodnevnu upotrebu;
- **RECIKLAŽA** Korištenje svih dostupnih prirodnih materijala, iskorištene ambalaže i prerađenog iskorištenog papira u modelovanju i građenju novih oblika

IX RAZRED

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- **SLOBODNO KOMPONOVANJE**
- **JEDINSTVO**
- **DOMINANTA**
- **OBLIKOVANJE U PROSTORU**
- **DIZAJN**
- **MUZIKA KAO INSPIRACIJA U DEKORATIVNOM RADU NA PLOHI**
- **VIZUELNO SPORAZUMIJEVANJE**
- **RECIKLAŽA**
- **SLOBODNO KOMPONOVANJE** Slobodna vježba – komponovanje bojom kao dominantom u kompoziciji;
- **JEDINSTVO** Objedinjavanje i sinteza svih likovnih činilaca kroz praktičan rad. Jedinstvo u kompoziciji se ostvaruje zajedničkom formom i materijalom;
- **DOMINANTA** rad na dominantu koja označava isticanje, naglašavanje, centar pažnje, ishodište, glavni lik, osnovnu ideju;
- **OBLIKOVANJE U PROSTORU** Figura koju možemo sagledati sa svih strana (statua i mobil);
- **DIZAJN** Slobodna inventivna rješenja;
- **MUZIKA KAO INSPIRACIJA U DEKORATIVNOM RADU NA PLOHI**
- **VIZUELNO SPORAZUMIJEVANJE** Potenciranje stvaralačkog mišljenja i ponašanja;
- **RECIKLAŽA** Korištenje svih dostupnih prirodnih materijala, iskorištene ambalaže i prerađenog iskorištenog papira u modelovanju i građenju novih oblika

OČEKIVANI REZULTATI

- Prepoznavanje i razumijevanje naučenih termina
- Ovladavanje likovnim elementima
- Kombinovanje i razumijevanje likovnih elemenata i načela i njihova primjena u radu
- Samostalno komponovanje i dizajniranje na zadate teme
- Razvoj maštovitosti u izboru i primjeni različitih materijala u reciklaži

VANNASTAVNE AKTIVNOSTI

- LIKOVNA SEKCIJA BLOK ČAS – nadareni učenici
- ART TERAPIJA (INDIVIDUALNI I GRUPNI RAD) TRI ODVOJENA ČASA – djeca sa psihosocijalnim smetnjama
- BATIK NA PLATNU DVA BLOK ČASA – rad sa grupom djece iz radionica za radnu okupaciju

Vannastavne aktivnosti su bitan vid nadogradnje kvalitete cjelokupnog kreativnog razvoja kod učenika i kao takveneophodno je da ulaze u nastavnu normu.

DJECA I OMLADINA SA UMJERENOM I TEŽOM MENTALNOM RETARDACIJOM

OSNOVNI NIVO

Kroz igru dijete se upoznaje sa likovno – estetskim svojstvima predmeta iz svoje okoline. Naša je obaveza da veliku pažnju posvetimo estetskom oblikovanju prostora. Likovnu aktivnost djeteta treba posmatrati i tretirati kao igru ili kao spontanu stvaralačku djelatnost putem koje se razvija osjetljivost čula, vida i dodira, u kojima se djeca upoznaju sa likovno – estetskim osobinama materijala.

LIKOVNO IZRAŽAVANJE

(1 čas sedmično, 35 časova godišnje)

I TRIJADA

(I, II, III RAZRED)

Likovni odgoj predaje nastavnik razredne nastave – defektolog oligofrenolog ili edukator – rehabilitator

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- UPOZNAVANJE SA OSNOVNIM LIKOVNIM PRIBOROM I MATERIJALOM I NJIHOVOM UPOTREBOM
- CRTANJE
- BOJENJE
- PROSTORNO PLASTIČNO OBLIKOVANJE
- OTISKIVANJE
- REZANJE

ZADACI

- Da podstiču intelektualni razvoj: pažnju, posmatranje, mišljenje i pamćenje;
- Da razviju osjetilnu motoriku (fina i gruba);
- Da razvijaju i bogate emocionalni život djeteta;

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- Slobodno i spontano crtanje radi oslobađanja pokreta ruke;
- Izvlačenje kružnih, vodoravnih, uspravnih, kosih, debelih, tankih, isprekidanih, paralelnih, spiralnih, izlomljenih linija;
- Pokrivanje površine papira čitavom šakom, dlanom, prstima;
- Bojenje četkicom neograničene površine;
- Bojenje omeđenih površina;
- Bojenje površine papira sa više boja;
- Imenovanje boja prilikom upotrebe;
- Jednostavni otisci šablona (krompir, mrkva, prstić, šaka, spužva);
- Oblikovanje osnovnih plastičnih formi (loptastih, valjkastih, rogljastih);
- Oblikovanje jednostavnih predmeta od plodova;
- Razvoj spretnosti šake;
- Ovladavanje rada makazama;
- Slobodno rezanje;

II TRIJADA

(IV, V, VI RAZRED)

U četvrti razred ulaze zajedno nastavnik razredne nastave i nastavnik predmetne nastave. U peti i šesti razred ulazi nastavnik predmetne nastave sa asistentom.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- PODIJELJENI U ČETIRI CJELINE PO GODIŠNJIM DOBIMA
- SVAKA CJELINA OBRAĐUJE DVA DO TRI MOTIVA USKO VEZANA ZA ZADANU CJELINU
- U TOKU MJESECA RADI SE JEDAN MOTIV KROZ RAZLIČITE TEHNIKE
- MOTIVI ILI OBLICI RADE SE PO POSMATRANJU I UZ OBAVEZNU DEMONSTRACIJU

ZADACI

- Poticanje razvoja komunikacije: receptivni (razumijevanje uputa) i expresivni (novi pojmovi, novi riječnik) govora.
- Poticanje inicijative u grupnim i individualnim radovima.
- Učiti pravilno gledati i razvijati vizuelno mišljenje sa ciljem suzbijanja stereotipija.

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- Rad po posmatranju;
- Crtež konturnom linijom: olovkom, linijski istanjenom masom i kistom;
- Oslikavanje oblika od papir plastike i nacrtanih oblika;
- Otiskivanje pečata u individualnom i grupnom radu;
- Dovršavanje crteža u grupnom radu;
- Igra nevidljivom linijom (vosak i vodene boje);
- Grupni rad sa više zadataka

III TRIJADA

(VII, VIII, IX RAZRED)

Likovno izražavanje predaje nastavnik predmetne nastave (svršeni student ALU sa položenom pedagoškom grupom predmeta i ulazi u razred zajedno sa asistentom.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- MOTIVI ILI OBLICI RADE SE PO POSMATRANJU I UZ OBAVEZNU DEMONSTRACIJU PODIJELJENI U ČETIRI CJELINE PO GODIŠNJIM DOBIMA
- SVAKA CJELINA OBRAĐUJE DVA DO TRI MOTIVA USKO VEZANA ZA ZADANU CJELINU
- U TOKU MJESECA RADI SE JEDAN MOTIV KROZ RAZLIČITE TEHNIKE
-

ZADACI

- Poticanje razvoja komunikacije: receptivni (razumijevanje uputa) i expresivni (novi pojmovi, novi riječnik) govora.
- Poticanje inicijative u grupnim i individualnim radovima.
- Učiti pravilno gledati i razvijati vizuelno mišljenje sa ciljem suzbijanja stereotipija.

PREGLED NASTAVNIH SADRŽAJA

- Rad po posmatranju;

- Crtež konturnom i strukturnom linijom: olovkom, flomasterom, kistom, linijski istanjenom masom i pastelom;
- Otiskivanje pečata u individualnom i grupnom radu;
- Dovršavanje crteža u grupnom radu;
- Oslikavanje preko šablona;
- Kombinovanje pečata i šablona u istom radu;
- Kolaž – slagalica od ponuđenih oblika;
- Kombinovane tehnike u grupnom radu;

NIVOI ZNANJA

Diferencijacija znanja kroz nivoe.

I NIVO

Izvršavanje osnovnih koraka uz fizičku pomoć (vođenje) nastavnika.

II NIVO

Izvršavanje osnovnih koraka praćenjem verbalnih i vizuelnih uputa.

III NIVO

Izvršavanje osnovnih koraka samostalno uz demonstraciju.

OČEKIVANI REZULTATI

- Proširivanje polja interesovanja kroz likovnu igru;
- Poticanje zajedničke grupne dinamike i saradnje kroz grupne radove;
- Proširivanje vizuelnog izražavanja uz prevazilaženje šabloniziranih stereotipičnih formi;
- Utvrđivanje forme kroz različite tehnike;
- Savladavanje osnova različitih tehnika;
- Ovladavanje cjelinom kroz dijelove
- Shvatanje koncepta cjeline kroz analizu i sintezu na likovnom radu;